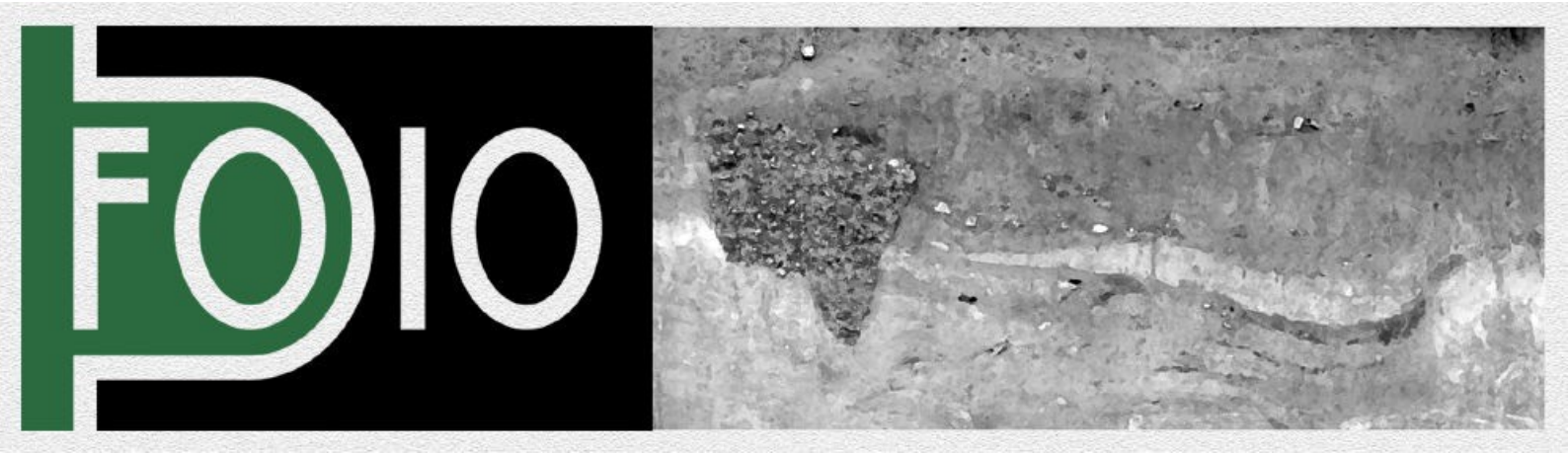
Archeologienota
Kontich Kruisschanslei
Programma van maatregelen

FODIO

Turnhoutsebaan 277

B-2110 Wijnegem

Marleen Arckens

Jan De Beenhouwer

Niels Geelen

COLOFON
Archeologienota Kontich Kruisschanslei. Programma van maatregelen. Projectcode 2018K313
erkend archeoloog: Fodio OE/ERK/archeoloog/2015/0067
auteurs: Marleen Arckens, Jan De Beenhouwer, Niels Geelen
uitvoerder: Fodio, Turnhoutsebaan 277, B-2110 Wijnegem
datum: 8 december 2018

Inhoud

2. Programma van maatregelen 33
2.1 Gemotiveerd advies 33
2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem 34
2.2.1 Administratieve gegevens 34
2.2.2 Onderzoeksstrategie en methode 35
2.2.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen 36
2.2.4 Onderzoekstechnieken 37

2. Programma van maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig. Alle relevante beschikbare bronnen werden geraadpleegd.

Het onderzoeksgebied ligt ca. 700 m ten zuiden van de kern van Kontich. Momenteel is een deel van het onderzoeksgebied bebouwd. De rest is in gebruik als tuin.

Het onderzoeksgebied bevindt zich op het interfluvium tussen de Grote Struisbeek die van zuid naar noord stroomt en de Lachenebeek en de Babbelsebeek die van west naar oost stromen en in de Grote Nete uitmonden ten oosten van het onderzoeksgebied.

Het onderzoeksgebied bevindt zich niet in een gradiëntenzone en ook niet op de overgang van hoger gelegen droge gronden naar lager gelegen natte zones. Het potentieel van het onderzoeksgebied voor het aantreffen van prehistorische artefactensites wordt daarom als laag ingeschat.

Voor de nieuwe tijd wordt op basis van het historisch landschapsgebruik zoals weergegeven op de Ferrariskaart het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied voor sporen van bewoning als laag ingeschat. Voor de nieuwste tijd wordt de verwachting eveneens als laag omschreven op basis van het beschikbare cartografische materiaal en het gekende gebruik van het onderzoeksgebied sinds het einde van de 18de eeuw.

Op basis van de topografische ligging, de bodemgesteldheid, het gekende archeologisch erfgoed in de omgeving en de inrichting van het landschap sinds het einde van de 18de eeuw wordt het archeologisch potentieel van het projectgebied als hoog ingeschat voor sporensites vanaf de protohistorie tot de late middeleeuwen. De aanwezigheid van protohistorisch en/of middeleeuws archeologisch erfgoed kan op basis van de gegevens verzameld tijdens het bureauonderzoek niet worden uitgesloten.

De aanwezigheid van protohistorisch en/of middeleeuws archeologisch erfgoed kan op basis van de gegevens verzameld tijdens het bureauonderzoek niet worden uitgesloten.

De geplande bodemingrepen zullen een oppervlakte van 3200 m2 omvatten. De bouwplannen voorzien in het slopen van alle structuren die zich op het onderzoeksgebied bevinden. Er wordt een nieuwe toerit voorzien van vier meter breed. In de noordelijke hoek zal een speelplein worden aangelegd. Er zijn twee nieuwe bouwvolumes gepland. Deze gebouwen zullen met de toerit verbonden worden door middel van een voetpad van klinkers. Onder alle bouwvolumes zal één grote parkeerkelder met een oppervlakte van 1006m2 gegraven worden. De inrit voor de parkeergarage is voorzien aan de noordzijde van gebouw A. De diepte van deze parkeerkelder zal 2,74m -mV bereiken. Langs de westelijke perceelgrens wordt een wadi aangelegd met een verstoringsdiepte groter dan 1m -mV. Bij beide gebouwen worden regenwater- en septische putten voorzien.

Gezien de impact van de geplande bodemingrepen r wordt verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem aanbevolen.

De initiatiefnemer beroept zich op economische redenen om verder vooronderzoek uit te stellen tot na het verlenen van de omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden. Daarom wordt voorgesteld om na het verlenen van de omgevingsvergunning, maar voorafgaand aan de start van de werken voor de aanleg van de wegenis voor de nieuwe verkaveling, archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.2.1 Administratieve gegevens

Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Kontich
	Deelgemeente	Kontich
	Site	Kruisschanslei
Kadastrale gegevens		Kontich Afd. 1 Sectie F, percelen 130P, 123F3, 130X3
Oppervlakte onderzoeksgebied		3340 m²
	punt 1 (NW)	x: 155310,94 y: 202066,86
	punt 2 (ZO)	x: 155337,49 y: 202034,52

Fig. 23 Situering van het door middel van proefsleuven te onderzoeken gebied op het GRB. © Geopunt

2.2.2 Onderzoeksstrategie en methode

Binnen een vooronderzoek met uitgesteld traject kunnen verschillende onderzoeksmethoden worden toegepast. Hieronder volgt een overzicht van de onderzoeksmethodes en een afweging of zij al dan niet kunnen worden ingezet om het projectgebied verder te onderzoeken.

Veldkartering is niet haalbaar vermits de volledige site bebouwd is of in gebruik als tuin.

Aangezien voor de periodes voorafgaand aan de nieuwe tijd enkel grondsporen worden verwacht, wordt geen geofysisch onderzoek aanbevolen. De omvang van de sporen uit periodes voorafgaand aan de late middeleeuwen en het geringe verschil in fysisch contrast tussen de vulling van dergelijke sporen en de omringende bodem bemoeilijkt de detectie van deze sporen met geofysische methoden.[1] Bovendien levert geofysisch onderzoek te weinig bruikbare resultaten op met betrekking tot de chronologie van eventuele sporen.

Landschappelijk bodemonderzoek verschaft een beeld van de bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied en resulteert in een archeologische verwachting, maar niet in uitspraken over de aan- of afwezigheid van archeologische sporensites. Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek zijn geschikt om prehistorische sites van jager-verzamelaars in kaart te brengen. Vermits op basis van de gegevens verzameld tijdens het bureauonderzoek geen goed bewaarde prehistorische sites worden verwacht, worden deze methodes van vooronderzoek niet aanbevolen. Hetzelfde geldt voor proefputten in functie van steentijd. De bodeminformatie als resultaat van een landschappelijk booronderzoek kan ook verkregen worden uit de profielen die worden geregistreerd tijdens een proefsleuvenonderzoek.

Proefsleuven zijn een instrument waarmee sites kunnen worden gelokaliseerd en geëvalueerd. Zij geven informatie over de aan- en afwezigheid, de aard, omvang en kwaliteit van het archeologisch erfgoed, geven de relevante archeologische niveaus aan en maken het mogelijk om de kosten in te schatten die gepaard gaan met eventueel vervolgonderzoek. Zij bieden bijkomend het voordeel dat een transect doorheen het landschap of de bodem bekomen wordt.[2] Om deze redenen en omwille van het evenwicht tussen de kosten, de onderzoeksinspanning en de te verwachten resultaten wordt enkel een proefsleuvenonderzoek aanbevolen.[3]

De te verwachten onderzoekssituatie is een site zonder complexe stratigrafie. De te onderzoeken zone heeft een oppervlakte van 3340 m².

[1] Schmidt et al. 2015, 45.

[2] https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven; Tol et al. 2004.

[3] Tol et al. 2012.

2.2.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Op basis van de geplande bodemingrepen, de actuele archeologische voorkennis over het projectgebied en de verwachting ten aanzien van de archeologische waarde wordt de doelstelling van het vooronderzoek met ingreep in de bodem als volgt omschreven: er wordt een archeologische evaluatie uitgevoerd van het volledige projectgebied. Dit houdt in dat archeologisch erfgoed wordt opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd. Verder wordt de impact van de werken op het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed bepaald. Ook de mogelijkheid van in situ behoud wordt onderzocht en indien dit niet kan worden er aanbevelingen voor vervolgonderzoek en bewaring ex situ geformuleerd.

Het onderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

Algemeen

- Zijn er archeologische sporen bewaard en wat is de aard van deze sporen?
- Zijn er archeologische vondsten bewaard en wat is de aard van deze vondsten?
- Wat is de bewaringskwaliteit en gaafheid van de sporen?
- Zijn er archeologische structuren of spoorassociaties te herkennen?
- In hoeverre komen de onderzoeksresultaten uit het bureauonderzoek overeen met de resultaten van het proefsleuvenonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht zowel vanuit methodologie als aanpak voor vervolgonderzoek?

Perioden en sites

- In welke periode(n) kunnen de sporen gedateerd worden?
- Zijn er kenmerken die wijzen op de aanwezigheid van permanente of tijdelijke nederzettingen in één of meerdere perioden en wat zijn die kenmerken?
- Zijn er elementen die wijzen op continuïteit of fasering van de nederzettingen of structuren?
- Welke elementen uit het archeologisch ensemble dragen bij tot de kennis van de economische en sociale relaties in de verschillende perioden of fasen?
- Zijn er sporen van landgebruik (perceelsindeling, wegen, akkers, grondstofwinning,…)
- Zijn er sporen van ambachtelijke/agrarische activiteit ?
- Strekken de sites zich uit over de grenzen van het onderzoeksgebied

Landschap en bodem

- Hoe is de oorspronkelijke bodem opgebouwd ?
- In welke mate is de bewaring van de sporen en vondsten aangetast en welke processen zijn hiervoor verantwoordelijk?

2.2.4 Onderzoekstechnieken

Het proefsleuvenonderzoek moet voldoen aan de generieke bepalingen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem en bijkomend aan de vereisten voor vooronderzoek op een site zonder complexe verticale stratigrafie opgenomen in de Code van Goede Praktijk.[4]

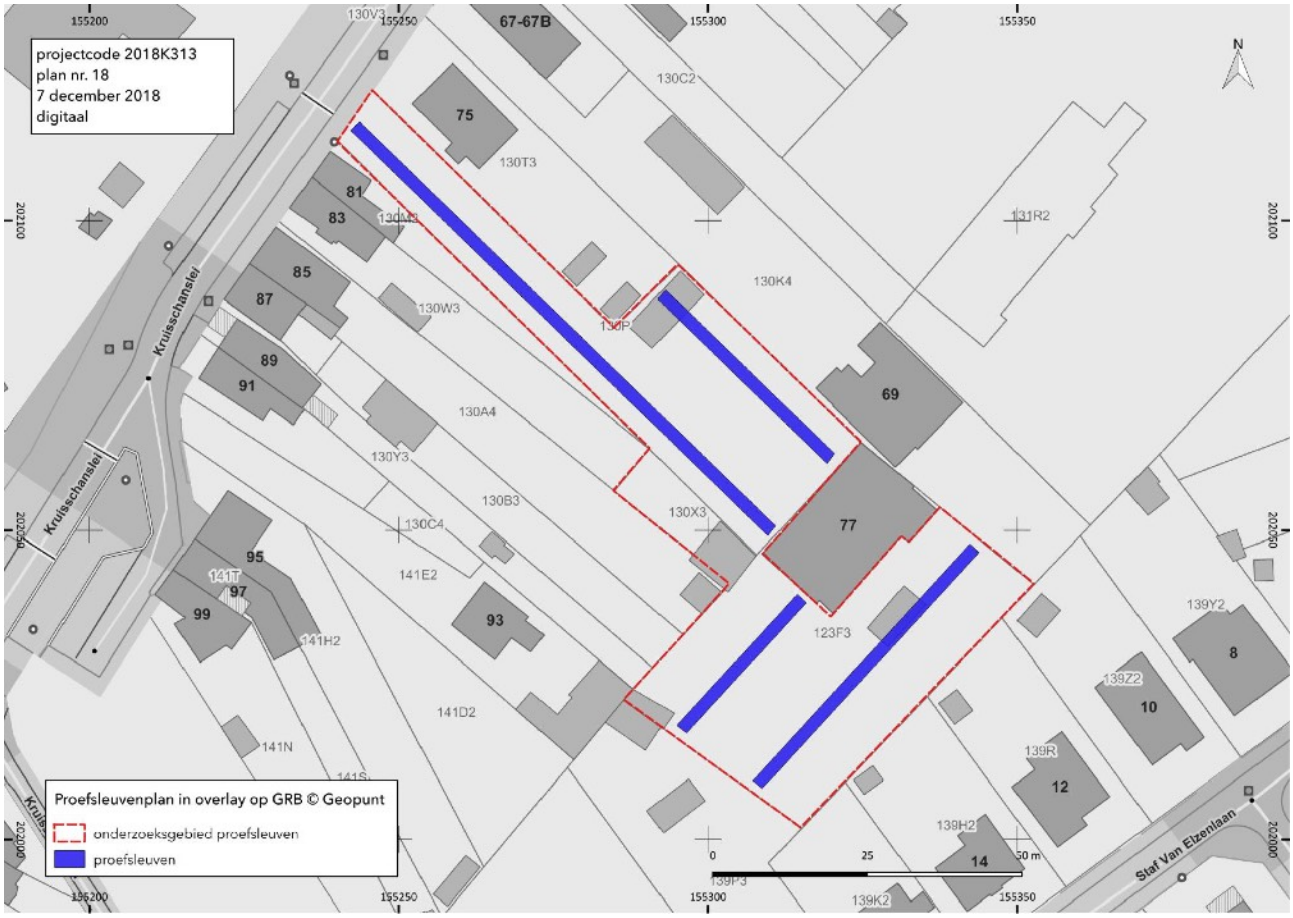

Fig. 21 Situering van de proefsleuven in overlay op het GRB. © Geopunt & Fodio

Er wordt gewerkt met parallelle en continue proefsleuven. Het hanteren van continue sleuven biedt het voordeel dat er bijna geen blanco zones zijn, het aantal machinebewegingen tot een minimum herleid wordt en er één archeologisch niveau kan worden aangehouden. De techniek laat ook toe een transect door het terrein aan te leggen.[5] De sleuven zijn 2 m breed. De afstand van middenpunt tot middenpunt tussen de sleuven bedraagt maximaal 15 m. Een dekkingsgraad van 12,5 % vormt het uitgangspunt, opgedeeld in 10% sleuven en 2,5% kijkvensters, dwarssleuven of volgsleuven.[6] Simulaties van sleuven op verschillende soorten vindplaatsen hebben aangetoond dat met een dekkingsgraad van 10% ongeveer 95% van de vindplaatsen met een minimum omvang van 5m diameter worden opgespoord.[7] De sleuven in de westelijke helft van het onderzoeksgebied noord-noordwest - zuid-zuidoost gericht, parallel aan de westelijk perceelsgrens. De zuidelijke sleuf wordt aangelegd parallel aan de verharde toegangsweg, die

[4] Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. Versie 3.0.

[5] https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven

[6] code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. versie 3.0

[7] Borsboom A. & Verhagen J. 2009. KNA Leidraad inventariserend Veldonderzoek. Deel Proefsleuvenonderzoek. http://www.sikb.nl/upload/documents/archeo/leidraden/KNA%20Leidraad%20proefsleuvenonderzoek%20definitief_04122012%20v%201.02.pdf

zal gebruikt worden als toerit voor de werf. De twee sleuven in de oostelijke helft van het onderzoeksgebied zijn noord-noordoost - zuid-zuidwest gericht, parallel aan de zuidoostelijke perceelsgrens. De voorgestelde oriëntatie biedt een goede kans op het herkennen van de hoofdzakelijk west-oost georiënteerde structuren uit de late middeleeuwen en vroeger.

De aanwezigheid van een prehistorische site is weinig waarschijnlijk, maar nooit uit te sluiten. Tijdens de graafwerken wordt daarom aandacht gevraagd voor de aanwezigheid van lithische artefacten. In geval er lithische artefacten bewaard bleven moet worden ingeschat of het gaat om een vondstconcentratie die te maken heeft met een activiteitenzone of eerder om verspreidde artefacten.

Het onderzoek is succesvol wanneer er kan worden achterhaald of er al dan niet archeologische sporen bewaard bleven binnen het onderzoeksgebied en de kwaliteit van de sporen kan worden bepaald, zowel op het vlak van hun bewaring, als op het vlak van kenniswinst, zoals geformuleerd in de onderzoeksvragen.

Randvoorwaarden

- De bomen die in het kader van het bouwproject worden gerooid dienen voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek gerooid te worden. De bomen worden geveld, de stronken worden uitgefreesd.
- Voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek wordt het bestaande gebouw tot op het maaiveld afgebroken. De bijgebouwen worden eveneens afgebroken. De bestaande verhardingen worden verwijderd in zoverre zij niet nodig zijn bij de uitvoering van de geplande werken.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.